

Rozhovor ministra Stanjury pro Seznam Zprávy

21.10.2022 - | Ministerstvo financí ČR

Ministr financí v rozhovoru pro Seznam Zprávy vysvětluje, že státní dluh raději zalepí miliardami korun získanými ze zdanění nadměrných zisků vybraných firem než zvýšením daní pěti milionů obyvatel.

Šéf státní kasy Zbyněk Stanjura (ODS) uznává, že komunikační chaos ohledně zavedení válečné daně byl chybný.

Způsobili ho koaliční politici KDU-ČSL a Pirátů, po jejichž mylném oznámení o zavedení mimořádné daně již pro rok 2022 nastal propad cen akcií na pražské burze.

První místopředseda ODS v první části rozhovoru pro Seznam Zprávy mimo jiné vysvětluje, proč vláda neplánuje zvýšit daně, jak doporučují někteří ekonomové i pravicoví politici.

Popisuje rovněž, proč se válečné dani vyhnou tuzemské zbrojovky, které podobně jako banky či energetický sektor nyní dosahují nadměrných zisků.

*** Ve středu nastal komunikační chaos a nejistota, od kdy vláda plánuje zavést windfall tax (WFT), takzvanou válečnou daň. Bude to tedy retroaktivně už za rok 2022, nebo od příštího roku?**

Platí to, co rozhodne vláda. Návrh vlády budu načítat v Poslanecké sněmovně já. Platí to, s čím jsme počítali celou dobu na Ministerstvu financí - tedy s účinností od 1. ledna 2023. To, co říkali koaliční partneři, byla spíše chyba v komunikaci. Důležitý ale je finální návrh.

*** Co říkáte na to, jak na rozporuplné informace o zavedení válečné daně reagovala pražská burza a pokles cen akcií firem jako ČEZ, Komerční banky nebo Erste?**

Osobně jsem k žádnému šumu nepřispěl. Víte, vlastně i novináři, již se ptají, co bude, dávají otázky, na které přicházejí odpovědi, které mohou být svým způsobem cenotvorné. Podívejte, kdyby se tak stalo po rozhodnutí vlády, je to v pořádku, protože vláda nějak rozhodla a pak je daná informace validní. Tudíž na ni trh nějak zareaguje, ať už pozitivně, či negativně.

*** Tady byla reakce negativní.**

Je pravda, že ve stadiu úvah nebo příprav vládního návrhu to považuji za nešťastné. Obecně si myslím, že mnohem lepší komunikační strategie je, když vláda nejdříve rozhodne, pak to oznámí, vysvětluje, obhájí, čelí připomínkám proti názorům opozice. Dílčí informace mohou vytvářet obecně zmatky.

*** Vyčetl jste vašim koaličním kolegům, jmenovitě Marianu Jurečkovi (KDU-ČSL) a Olze Richterové (Piráti), že pustili do éteru mylnou informaci?**

Každý z politiků ve veřejném prostoru občas udělá chybu v komunikaci či se dopustí formulační nepřesnosti. Mám pro to pochopení, už se k tomu vracet nebudu.

Absence široké shody

*** Nadměrné zisky chcete danit od příštího roku. Co když energetický či bankovní sektor už takových zisků nebude dosahovat?**

Mimořádné příjmy z těchto daní mají sloužit k pokrytí mimořádných výdajů. Pokud byl pozitivní vývoj na energetických trzích, byl pozitivní vývoj cen energií. Tím samozřejmě klesá potřeba kompenzací, klesá potřeba dodatečných příjmů, například formou válečné daně. Takže by to vlastně nebylo vůbec špatně.

Pokud by se ceny stabilizovaly, případně šly dolů, tak ta potřeba kompenzací ze strany státu bude nižší - tím pádem bude nižší potřeba mimořádných zdrojů, takže tohoto se vůbec nebojím.

Za druhé chci říct, že ty zdroje příjmů máme dva: Vedle válečné daně máme i evropské řešení. Jde o odvod nad cenový strop u výrobců energií. My to v této chvíli připravujeme také, budeme používat oba nástroje.

*** Jak vedle sebe tyto mechanismy budou fungovat?**

Když z jednoho nástroje, například z onoho odvodu, vyberete víc, snižujete si zisky a vyberete z válečné daně méně, protože je menší daňový základ. A naopak. Klidně se může stát, že ten odvod bude tvořit větší procentuální část předpokládaného příjmu pro kompenzace domácnostem a firmám.

Nechci dopředu podezřívát všechny daňové subjekty, že budou nějakým způsobem podvádět nebo něco schovávat. Myslím, že to tak nebude. Pokud budou nižší zisky za rok 2023, znamená to, že situace bude stabilnější a bude nižší potřeba kompenzací. To by vlastně nebyla vůbec špatná zpráva.

*** Přece jen ale díra v rozpočtu už zeje i za letošní rok. V tomto roce mají některé firmy díky krizi nadměrné zisky. Nebyl právě tady prostor, jak díru v rozpočtu alespoň umenšit?**

Máme tu ústavně-právní hledisko. I když po evropském řešení je to s vysokou mírou pravděpodobnosti ústavně-právně komfortní, takže si myslím, že by to nemuselo narazit na nesouhlas ze strany Ústavního soudu. To, že něco teoreticky mohu udělat, ještě neznamená, že to udělám. Z hlediska konzervativního přístupu k daňovému systému a určité předběžné opatrnosti mně i vládě připadá lepší, aby se válečná daň zavedla od 1. ledna 2023.

*** Číníte tak i kvůli tomu, že jste středopravicovou vládou, která neměla v plánu zvedat daně?**

Mně vlastně nepříjde fér, abych dva měsíce před koncem účetního období zavedl nějakou daňovou změnu, která není malá nebo kosmetická. Je férovější, aby to bylo zavedeno od nového období. Tato debata se vede nejen v České republice, ale i v mnoha státech - a nejenom v členských zemích Evropské unie. Mně to takto přijde lepší, opatrnější, konzervativnější.

*** Znamená to, že když lidovci a Piráti hovořili o zavedení válečné daně již pro tento rok, měli jste v koalici rozpor?**

Nikdy nebudu komentovat vnitřní jednání vlády, to se na mě nezlobte. Debatovali jsme o tom, dávali argumenty pro a proti. Ve výsledku jsme se shodli všichni a vláda se přiklonila k tomuto řešení.

*** Zvažovali jste i jiná řešení než WFT, jak peníze do rozpočtu přinést?**

Pokud chcete zvýšit příjmy, máte jenom oblast daní. Dostáváme rady a názory, abychom jinými slovy

zvedli daně pěti milionům zaměstnanců. Prý bychom takto vybrali 80 až 100 miliard korun ročně. A my říkáme, že je to vlastně jedna ku jedné - když těch 100 miliard vezmeme díky válečné dani a zastropování cen u výrobců energií. Pak se politicky rozhodujete, zda zatížíte pět milionů zaměstnanců a vezmete jim oněch 100 miliard korun, nebo to vezmete výrobcům elektrické energie a těm, kteří těží ze situace - nevyčítám jim to - a díky souhře vnějších okolností mají vyšší zisky.

Pro mě osobně je to jednoduché rozhodnutí, kam sáhnout. Neraduji se z toho, není to pro mě vůbec jednoduché rozhodnutí, že zvyšují daně, ale beru to jako jednorázové opatření a deklaruji, že ty mimořádné příjmy budeme používat pouze na mimořádné výdaje spojené s energetickou krizí a vysokými cenami energií.

*** Co když nebude vůle v roce 2025 válečnou daň zrušit?**

Je to přechodné, ale plánujeme ukončení ještě v našem funkčním období. To je podle mě velmi důležité, že neříkáme, jak se má chovat vláda po příštích volbách. Za druhé: My jsme ty tři roky odhadli, upřímně řečeno. Nevíme, jaká bude situace v roce 2023 či 2024. Také se může stát, že mimořádné zisky nebudou.

Přestože ten zákon bude platit, daná firma bude platit nula korun. Pokud budou vnější okolnosti příznivější, nebudou tak vysoké ceny energií, nebudou tak vysoké zisky, přestože bude nařízení platit, tak ten výnos nebude. Tím pádem ale nebude třeba ani těch kompenzací.

*** Někteří ekonomové upozorňují, že strukturální dluh dosahuje výše kolem 200 miliard korun. K tomu inflace, takže bude třeba navyšovat důchody. Nebylo by podle vás namísto zvýšit plošně daně?**

Zvednout daně znamená někomu peníze vzít. My jsme schopni napsat reformy, jak ušetřit 100, 150, 200 miliard korun ročně. Kde ale najdu většinu pro takové opatření? Kdo to ocení z voličů, kterým vezmu peníze? Jedna věc je akademická debata, druhou je politika.

Vyzkoušeli jsme si to v roce 2013, kdy jsme prosadili druhý pilíř důchodové reformy, který následná vláda zrušila. Takhle se to dělat nedá, pro ten systém je to hrozně nebezpečné. Muselo by jít o širší dohodu na zásadnější změně, kterou tady ale nevidím. Takže musíme na to jít pomaleji, skládat to z jednotek miliard nebo stovek milionů, ne žádnou velkou reformou.

*** Pokud neplánujete zvýšení daní, jak chcete zastavit trend neustále bujícího deficitu?**

V roce 2021 byl schodek 420 miliard, v příštím roce bychom chtěli být pod 300 miliard. To znamená opticky jenom o 100 miliard méně. Ani 100 miliard však není vůbec k zahození oproti roku 2021. To číslo se snižuje, což je cesta k tomu, abychom vytvářeli podmínky pro rostoucí ekonomiku. Tím pádem vám porostou příjmy, výdaje by rostly pomalejším tempem. Postupně jde podle mě o jediné realistické řešení.

Jenom na okraj: V září se tu konalo neformální setkání Ecofin. Jednou z agend byla fiskální odpovědnost a jak dál v Evropě. Řečníkem, kterého jsme nominovali, byl ekonom Mojmir Hampl, předseda české rozpočtové rady. Položil jsem řečnickou otázku svým kolegům. A sice, že všichni víme, že pro vstup do eurozóny nesmíme mít veřejné dluhy vyšší než 60 % HDP, a zároveň, že všichni víme, že průměrná výše stávajících členů eurozóny je 90 %. Má otázka byla, jak mám vysvětlovat občanům České republiky, že musíme splnit kritérium 60 %, když realita těch, kteří už tam jsou, je 90 %. Toto je problém celoevropský. Co mě více znervózňuje, je tempo růstu zadlužení naší země. Nemůžeme se pořád uklidňovat tím, že jsme teprve čtvrtí, pátí, šestí nejlepší.

*** Trend je zřejmý.**

Ano, trend je nepříznivý a já vím, že letos to dopadne hůř, než jsme čekali, ale těch 100 miliard, které jsme seškrtnali, nebylo zbytečných. Kdybychom neškrtnali, je deficit ještě o 100 miliard vyšší. Ano, díky mimořádným výdajům se dostáváme skoro k původně navrženému schodku, ale za úplně jiných okolností po dvou mimořádných valorizacích, po příspěvcích na děti a po dalších opatření, které souvisí s vysokou inflací a vysokými cenami energií. Takže jenom říkám, že se nemůžeme uchlácholit tím, že 20 států je na tom hůř než my. Je to sice pravda, ale není to důvod, abychom ta varování Národní rozpočtové rady nebrali vážně.

*** Ekonomové jako Mojmír Hampl či politici jako Miroslav Kalousek upozorňují, že vláda prostě bude muset lidem zvýšit daně. Co na to říkáte?**

Říkám to zcela otevřeně, беру to vážně. Myslím si, že ve veřejném prostoru mají zaznívat i hlasy, které upozorňují na fiskální disciplínu, protože naprostá většina názorů a návrhů, které směřují k rozpočtu, směřují ke zvýšení výdajů a ke zvýšení schodku.

Takže pokud občas ve veřejné debatě zazní varování z druhé strany, tak to aspoň trochu vyvažuje debatu ve veřejném prostoru. Jsem ke zvýšení daní skeptický. Co se v okamžiku vysoké inflace stane rodinám, když jim snížíme čisté příjmy? Nepovažoval bych za vhodné toto provádět. Jsem vlastně rád, že zaznívají i komentáře, které nevyznívají příznivě pro vládu. Jsem si toho vědom.

*** Jak jste při nastavování válečné daně došli k tomu, které banky přesně zdaníte? Kde ležela hranice?**

My jsme jako ODS říkali, že nechceme klasickou sektorovou daň, která na sektor dopadá jako na celek. Při znalosti politického prostředí si jsem skoro jistý, že kdybychom zavedli sektorovou daň, tak nebude na přechodnou dobu, ale napořád. Daně se snadněji zavádí než ruší, nechtěli jsme jít cestou trvalého opatření. Většinu zisků a většinu trhu mají největší banky, takže proto jsme návrh stanovili podle čistého úrokového výnosu, neboli kolik na úrocích jednotlivé banky vydělávají. Hledisko majitelů v tom nehrálo žádnou roli, ani by nemohlo.

Zbrojovky jsou důležité

*** Vrtá mi hlavou, proč válečná daň nedopadla na zbrojovky, které nyní dosahují rovněž nadměrných zisků?**

Na rozdíl od zdanění bank nemáme nyní jedinou informaci o tom, že by kterákoliv vláda v Evropě a ve světě chystala uvalení daně na zbrojovky. Byli bychom v tom naprostý unikát, já se unikátních řešení bojím - navíc v daňové oblasti. Takže klíčový je mezinárodní kontext. Za druhé český obranný průmysl je určitě důležitý pro naši ekonomiku, to znamená, pokud by české zbrojovky jako jediné v Evropě byly zdaněné, dostaly by se do konkurenční nevýhody vůči zbrojovkám z ostatních zemí. Navíc zbrojovky investují do zvýšení výrobních kapacit, navyšují pracovní místa, investují do technologií a infrastruktury.

Půjde pravděpodobně o trend v příštích letech, protože všichni naši spojenci chtějí zvyšovat výdaje na obranu. My nejsme vláda, která se dívá, kdo má jak velký zisk a po něm pak jde a zdaní ho.

*** Vláda nabádá lidi, aby si na důchod spořili například investováním do akcií. Třeba do akcií ČEZ. Po oznámení zdanění mimořádných zisků se akcie ČEZ propadly o několik procent. Předtím jsme zase byli svědky různých prohlášení ohledně vyplácení dividendy či ovládnutí ČEZ ze strany státu. Nemohou takové kroky a propady na burze odradit lidi od takového chystání se na důchod?**

Tak se neptejte, co uděláme s ČEZ, neptejte se, jaká bude dividenda. Pak na to nebudeme muset odpovídat - to říkám samozřejmě s nadsázkou.

Ale vážně: Přece nikdy neplatilo a nebude platit, že když do něčeho vložíte peníze, bude to pak jen růst. Za druhé je mimořádná doba, panuje mimořádná nervozita na trzích, nejenom na pražské burze, ale všude je situace citlivější na každou zprávu, která se objeví.

Vidíte, co dělají trhy s energiemi, jak to skáče o desítky i stovky procent ze dne na den. Doba je zkrátka hrozně nervózní, uznávám, že máme o to pečlivěji volit slova. Ale na druhou stranu si nemyslím, že by došlo k nějakým ztrátám. Rozumím vaší otázce, ale myslím si, že zatím se nic dramatického nestalo. Naštěstí.

*** Jak se politicky popasujete s nároky a očekáváním části veřejnosti, že stát lidem či firmám za každé situace bude schopen dorovnat ztráty a pomoci vyřešit ekonomickou nepohodu způsobenou například energetickou či finanční krizí?**

Do veřejného prostoru tato očekávání zanesl covid. Právě covid zavedl nové slovo do ekonomiky, které fakt nemám rád - v angličtině to říkám silněji -, a to je kompenzace. Aby se udržel sociální smír, aby se pandemie zvládla ve zdravotnictví, stát posílal do ekonomiky peníze, které nebyly podloženy prací, tvorbou, službami, výrobky. To je jedna z příčin inflace.

Tam vznikl vážný problém, komu máme kompenzovat. Rozumím, že když vláda zakáže podnikat například z medicínských důvodů, že takové rozhodnutí firmě kompenzuji. Ale vláda nemůže garantovat, že budou mít firmy zisky, na které byly zvyklé dříve. Stejně jako když se firmám daří, tak se nevede debata o tom, jestli by se náhodou nemohly podělit víc. Říkáme, že máme být zodpovědní. Uznávám, že většina lidí zodpovědných je. Pravdou ale je i to, že očekávání, že stát všechno zařídí, jsou až příliš optimistická. Stát má ty peníze, které vybere od daňových poplatníků.

<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2022/rozhovor-ministra-stanjury-pro-seznam-zp-49067>